

5716

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ
ԵՐԳԵՐ

Ա. ՇԱՐԲ

ԼԻՕՆ

ՏՊ. Հ. ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ

1927

1.99

-50

891.99

Ա-50

Ահ 1209

423

ԱՐՄԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ
ԵՐԳԵՐ

Ա. ՇԱՐԲ

LIBRAIRIE
AGOPIAN NUBAR
191, Cours Lafayette
LYON

ԼԻՐՆ

ՏՊ. Հ. ԹԱԴԻՍՏԵԱՆ

1927

2011

10946

2003

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հայկական բանաստեղծութիւնը, Հայաստանի թէ՛ արտասահմանի մէջ, դեռ իր մեծագոյն երգիչը, իր Տանթէն կամ Հոմերը չէ տուած: Զէ տուած, որովհետեւ մեր պատմութիւնը, առաջ թէ հիմա, չէ ունեցեր զբաղանդութեան պահանջած ցանկալի ազատութիւնը: Հազիւ թէ մեծագոյն տաղանդ մը, հանճար մը իր աստուածային ճառագայթներն է դուրս արծակեր մեր երկնակամարի կապուտակ հորիզոնէն, ահա՛, տիրեր է իսկոյն մեր երկրին ու երկնքին վրայ զարմանալիօրէն սե՛ւ, սե՛ւ մշուշ մը անթափանցիկ:

Վերլիշեցէ՛ք, անգամ մը, Պարսկական, Արաբական, Թաթարական, Թրքական ու Ռուսական դաժան բռնակալութիւնները մեր հայրենի երկրին վրայ: Վերլիշեցէ՛ք նաեւ, 1915—1916 էն մինչեւ այսօր, հոն տեղի ունեցող անպատմելի ողբերգութիւնները!...

Ու մենք, նորերս, չե՛նք յուսահատած այսօր, նորէն այսպէս:

Մենք կը սիրենք ու կ'ըմբռնենք խոր, մեր տառապանքն ու թշուառութիւնը: Մենք կը հասկնանք բռնապետութեան թունաւոր ոգին: Մենք չենք ուզեր, չի պիտի ուզենք երբէք, վար դնել մեր եռագոյնը, մեր նուիրական դրօշը, մինչեւ որ Արտաւազդի կուռ շղթան չի քակուի...

Մենք ունինք մեր իտէալը, որ իտէալն է մեր աննման Արաբատին ու Մասիսին, մեր Բաֆթիին ու Ահարոնեանին, մեր Սիամանթօին ու Վարուժանին: Առանց ազատ հայրենիքին մեր նախա-հայրերուն, մենք չենք կարող ճշմարիտ ազգ դառնալ, չենք կարող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍ ՄՇԱԿԵԼ:

Ատոր համար է, ահա՛, որ նորերս, ամէն բանէ առաջ, ու ամէն բանէ վեր, կ'երգենք Մէկ ԵՐԿ մը միայն, ՄԵՐ ԵՐԳԸ, մեր անուշ հայրենիքին արեգակին երգը... *O, Patria! Patria!...*

* *

Ներկայ հատորիկին մէջ, ուզած ենք ամփոփել քանի մը հայրենական ու սիրոյ երգեր միայն, որոնց մէկ մասը տպուեր են արդէն Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթին մէջ: Անոնք չեն ներկայացներ մեր ամբողջ տպուած կամ անտիպ ոտանավորներուն շարքը: Այդ կարելի է, եթէ ասկէ վերջ ունենանք լայն միջոցներ, նիւթական եւ բարոյական:

1 Սեպտ. 1927

Ա. Ա.

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ (Ֆրանս)

39-58

87848-42

ԻՄ ԵՐԳԵՐՍ

Սրտագին նուէր՝
Լեւոն ՇԱՆԹԻ

Աղբիւրներու կարկաչին պէս թող իմ երգերս ըլլան հոսուն,
Թռչուններու անձրեւավերջ գեղգեղանքին չափ քաղցրասուն.
Բոյրերուն պէս ըլլան մաքուր, գարունի թարմ գովիկ այգուն,
Ու նայադի մարմինին պէս ըլլան քնքո՛ւշ, հեզաճրկուն:

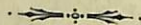
Նորափթիթ պարտէզներու ծառերուն պէս ըլլան դալա՛ր,
Մեր գիւղակին հովուական հին սրինգին պէս յո՛յժ գեղեցիկ.
Սիրոյ համար մեռնող տղու տառապանքին չափ բոցավառ,
Ու սափորի շրթներէն դուրս ծորող մեղրին նման քաղցրիկ:

Կաքաններու գարնանաբոյր խմբերգին պէս ըլլան սիրուն,
Ծով ցորեանի բոցակիզիչ հասկերուն պէս հասուն, հասուն.
Նոր Մայիսեան եղեմագեղ վարդերու պէս բացւած անհուն,
Ու սարերու աղբրանց—արուն ծաղիկին պէս դիւթի՛չ, վառվառն:

Հնադարեան ասպետներուն, մարդերուն պէս խրո՛խտ ըլլան,
Միջնադարեան տաղերու պէս անկեղծ ու պարզ, գեղո՛ւն համակ,
Ակունքներու արծաթահունչ հայլիին պէս ջինջ անապակ,
Արեգակի շողերուն պէս պայծառափայլ, համայնական:

Ու իմ երգերս մեծ դարերու կեանքն ունենան յաւերժական,
Ըլլան հնչո՛ւն, ըլլան ուժեղ, ըլլան եւ խոր, անմահ ըլլան,
Ու երբոր ես, վաղը անցնիմ համբաներէն հայրենական,
Հարս ու աղջիկ, մշա՛կ, բանւո՛ր, երա՛մ երա՛մ ինծի փութան:

Ինծի՛ փութան, ու իմ երգերս անոնց համար ապրի՛ն միայն,
Հայրենիքիս Աշխատանքին ու Տօներուն գովքն ընելն,
Ու Հայրենի դաշտերուն մէջ, գետերուն մօտ օձանման,
Ազատութեան փառքն գինով, լա՛ն ու խնդա՛ն, երգեն, պարեն....

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ

ԱՓ ՄԸ ՍԵՒ ՀՈՂ

Մեր սարերուն,
Գետակներուն
Կարօտն ունիմ
Կա՛րօտն անմար...

Մեր լեռներուն
Բլրակներուն
Երազն ունիմ,
Երա՛զն անմար...

Աղբիւրներուն
Մեր քաղցրահոս,
Ու ակերուն
Այն փրփրահոս,
Երգերն ունիմ,
Երգե՛րն անմար...

Ու ձեր քնքուշ,
Ու փափկանուշ
Ծով ծիծաղին
Յուշերն ունիմ,
Ո՛վ հայրենի
Արտեր ոսկի,
Ո՛վ մայրենի

Դաշտեր բերրի...
Օր մը նորէն
Ես կը դառնամ
Ու ձե՛զ կուգամ.

Կարօ՛տ, երա՛զ,
Երգ ու սէրերս
Ձեզի՛ կուտամ,
Ու դուք ինծի
Ա՛յի մը սեւ հող
Զէ՛ք նուիրե՛ր...

Օ՛, այն ատեն,
Հոգիս նորէն,
Գարնան նրման
Կը ծաղկի՛ վա՛ռ.

Ու նո՛ր կեանքով,
Արշալոյսով,
Կ'ապրիմ ազատ
Եւ հարազատ
Կեանքը այս փուշ,
Կեա՛նքն այս անո՛ւշ...

ԳԻՒՂԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Շաւարշ Միսաքեանին

Նարօտ ծաղկած ծորակն ի վար գարնանագեղ մեր գիւղակին
Հիւրիկ ժպտուն արեւին հետ նունուփարներ նոր են բացուեր.
Մրգաստանին ծովն է դալար, ու լայնարծակ ցանքի արտեր,
Ցայգէն կաթած թարմ շաղերէն աղամանդի պէս կը վառին:

Բլրակներու թըփիկներէն ու մեծ բուռին ծորերուն տակ,
Ձայնն է կուգայ թռչնիկներու, եւ կաքաւի կարկաչերգին,
Մեղրածորի ծառաստանին բացաստանէն ալ սպիտակ
Շարքն է կ'անցնի խորհրդաւոր, յոյլ երկարող կարաւանին:

Արտերուն մէջ դեռ նոր հերկի, զոյգ զոյգ լծկան մոլոշ եզներ,
Կորիներուն վրայ բեղուն շողիքն իրենց դունչէն ծորուն,
Կը դարձնեն արօրն անվերջ, տալով մեղոյշ ու սիրաջեր,
Լուռ նայուած քներ գուղծերուն տակ խոփէն մեռնող ծիլ խոտերուն:

Ու գիւղակէն աղջնակներ, դեռափթիթ ու գեղեցիկ,
Հաց կը տանին աշխատանքի, ու լուծ վարող մշակներուն,
Անոնք կ'անցնին ճամբաներէ՝ ճերմակ ինչպէս կաթնածաղիկ,
Միշտ կանչելով սիրտեր այրող կարօտագին շէրեր սիրուն:

Հեռուն ի վեր, հովիտներու բարձունքներուն վրայ ծաւի,
Կը տեսնուի հագնէ՛ հագիւ խումբեր հօտի ցանցիւր կ'արծին,
Անոնք նման գարնան գետին, որ շառաչուն կը թաւալի,
Երբ արեգակն է բոց դարձեր՝ ջուրի կ'իջնեն կաթնաղբիւրին:

Ու ի՛նչ քաղցրիկ անդորրութեամբ պահն ալ կուգայ միջօրէին,
Երբ գեղուէջ ծառեր բարաի շուք կը ձգեն նուրբ շրջարշէ,
Երբոր յոգնած հօտ ու մշակ, քուն կը մտնեն խորունկ, հեշտին,
Ու լուծիւնն անհուն աղւոր թեւերն անծիր կը տարածէ...:

ԱՐՏՆՈՒՆՁՔԻ ԵՐԳԵՐ

Հօ՛յ, արտե՛ր, արտե՛ր, հայրենի՛ արտեր,
Տապէն ամառուան՝ դուք կսկում հասկեր,
Մշակներ նորէն մանգաղ են աւեր,
Ահա ձեզ կուգան, արտի՛ ունձքն է եկեր:

Ինչքա՛ն օրերով, ծարաւ ու պապակ,
Հիւանդ, դալկահար, դուք սպասեցիք,
Ի՛նչ ցաւ մըմունջով, կարօտով համակ,
Պուտիկ մը գովին շունչն երագեցիք:

Հօ՛յ, արտե՛ր, արտե՛ր, ոսկեծով արտեր,
Շողէն ամառուայ աղնձւած արտեր
Մշակներ ահա մանգաղ են սրեր՝
Ձեզի կը փութան, Յուլիսն է եկեր...:

Կարմրեր են կարմրեր՝
Հարսները հնձուր,
Ժիր ժիր մշակներ
Խուրձկապի սովոր՝

Քաղի են ելեր
Բոլորը մէկէն,
Ու մըմուռ հասկեր
Բուռ բուռ կը հնձն:

Արեւը նուռ է՝
Լեցուն բոլորակ,
Ինքն ալ ելեր է
Կը նայի յստակ...

Կը նայի յստակ
Տեսքը արտերուն՝
Ծովակ առ ծովակ
Հասուն ու ոսկուն...

Ու դէմքով արքուն
Կ'այրի հրավառ
Քաղւոր հարսներուն
Պատկերէն վառ վառ:

Սար, մարմանդ, գիւղակ
Շողով ու բոցով
Կ'այրըին համակ
Յուլիս հրդեհով:

Կը ճայթի սաստիկ
Ձուն արագիլին,
Այսքան հուր-ալիք
Ձէր տեսեր տարին:

Ի՛նչ փոյթ, հրդեհ կայ
Խարտեաշ արտերուն,
Հարս, աղջիկ, տղայ
Ձուարթուն, եռուն

Վառեր են խանդով
Կը հնձն, կ'երգեն,
Երագուն, գինով
Կ'երգեն կը հնձն...

ԳԻՒՂԻՍ ՃԱՄԲԱՆ

Ճամբան հերմակ, համբան երկար, անդորրիկ,
Օձի մը պէս գալարուն էր ու այգուն,
Փռչին անոր մըշուշին հետ թափանցիկ,
Ծովակ կ'ըլլար բացաստանին տարածուն:

Ճամբան մեծ էր, մեծ գետի մը պէս յորդուն
Որ գարունին կը թաւալի շառաչուն.
Ճամբան նման էր կարապի մը սիրուն
Ու լըճին վրայ կը սուրայ հեշտ ու գինով:

Ճամբան սատափ բացուած ծաղիկ մ'էր աղուոր,
Շուրջը անոր կը բացուէին անանուն
Հազար հազար բոյս ու տունկեր երփնաւոր,
Բուրմունքներով քաղցրիկ, քնքոյշ ու զեղուն:

Ո՛վ մեր համբան, մեր Մարգերին դալարուն,
Սիրտս հիմայ մեծ փափաքով երագուն,
Քեզ կը թըռչի՛, քեզի կուգայ տարփաւատ.
Ապրիլ նորէն անգամ մըն ալ քեզ համար:

Սօսի ծառեր զեղադալար, վարսաւոր,
Այգածիծաղ արշալոյսին ոսկեծոր,
Աղբերակին Կալ-Աղբիւրի ջուրերուն՝
Կը ժպտէին երբ քաղցրութեամբ մը անհուն,

Կը քալէի՛նք կաթնասպիտակ, պատարուն
Լայն կողերէդ, առնելով միշտ տրոփուն
Ծոցէդ բոյրեր ծաթրինածոր, քաղցրագին,
Որ կուտային մեզ շունչն համակ գարունին...

Ճերմակ էիր ինչպէս կոյսերը մասողաշ
Մեր գիւղակին, որոնց վարսերն ոսկեբաշ,
Արեգակին հառագայթէն ալ սըլացիկ
Կը փայլէին անհունօրէն գեղեցիկ:

Ճերմակ էիր ինչպէս արծան մը ձիւնէ,
Որ Արուեստի ձեռքը վարպետ կը շինէ.
Քու լուսազեղ ծիծաղը ջինջ ու պայծառ,
Կեանք կը շընչէր մըշակներուն մեր լըծվար:

Ո՛վ մեր համբան մեր Մարգերին հեռաւոր,
Հոգիս հիմայ մեծ կարօտով տարփաւոր,
Երնէ՛կ, դառնար անգամ մըն ալ իմ գիւղա՛լ,
Տեսնէր նորէն քեզ եզներուս հետ ջուխտակ:

Ս Ի Ր Ե Ր Գ

Դուն պիտի գաս	Հասակըդ նուշ՝
Սիրաբաղձիկ,	Ծառ դալարի,
Ո՛վ իմ երազ	Աչերդ անուշ.
Հիրիկ աղջիկ:	Սափոր մեղրի,
	Դուն պիտի գաս....

Զովիկ այգուն	Ու պիտի գաս,
Կաթնացօղէն	Թուրինչ, ուհան,
Ծիծերդ լեցուն	Ծոթրին ծորան
Դուն պիտի գաս:	Մրգաստանէն,
	Մեր գիւղակէն:

ՄԱՐԳԵՐԸ

Մարգերն ունէր վտակիկներ կարկաչուն,
Ծառեր բարտի, փրշատիներ, ուռնի,
Առաջն անոր գեղահասակ ու կանգուն
Կը մեծնային որպէս կոյսեր գեղանի:

Մարգերն աղուոր դալարի ծով մ'էր համակ,
Զոյգ մը գետեր արծաթահոս թեւերով
Անոր երկու եզերքն ի վար փրփրելով
Կը հոսէին, կը հոսէին շարունակ:

Մարգերն ուներ իր ծորակները խընկուն,
Դաղձ ու զամպուր, մասուր տունկեր, անանուխ,
Ծոթիկներու բոյրերուն հետ հեշտարբուն,
Քաղցրութիւններ կը ծորէին սրտաբուխ:

Մարգերն ունէր դարաստաններ շրջափակ,
Սէզը ծըլուն հոն թումբերուն միշտ կ'անէր,
Մասրենիներ, ալոճենի, մոր թուփեր,
Շուրջը անոր կը դառնային բոլորակ:

Բոլոր, բոլոր մեր ունեցած արտերուն,
Թագունին էր Մարգերը մեր հայրենի...
Օղը մաքուր, ջրիկին հետ պաղպաչուն,
Մեռած կեանքին շունչ կը բերէր զարունի...:

ԱՐՏԻՆ ՄԷՁ

Շ. Նարդունիին

Ինչպէս արքան, որ կ'ունենայ պալատներ,
Աղամանդէ թագ ու պսակ, ծիրանի,
Կամ պարմանին քսան գարուն բոլորեր՝
Սիրունիին համար անգին ի՛ղձ ունի,

Այնպէս ալ, հայրս էր եզներով մեր ջուխտակ,
Մեղրիկ նայուածքն անոնց դէմքին հանդարտիկ,
Հագա՛ր արեւ կը ցաթեցնէր շողարձակ,
Իր մշակի ճակտին վրայ երջանիկ:

Օրերն հերկի մուշկ ու ծոթին կը ծորեն!
Հայրս ուրախ, լուծն եզներուն կը կապէր,
Կը գարնէր պինդ խոփն արօրին փայտաշէն,
Ու թարմ այգուն համբոյրին տակ լուսահեր,

Անգամ մըն ալ աչքին անոնց սիրաջեր
Պրտըտցնելով նայուածքն իրեն, կը կանչեր,
« Հօ՛, հօ՛, հօ՛, ո՛վ իմ կտրին դուք առիւծներ,
Հոգիս ձեզի ե՞րբ չեմ ըրեր ես նուէր...»:

Կորիներէն հեռո՛հեռէ, լայնօրէն,
Արօրն երբոր կը բանար խո՛ր ակոսներ,
Այն ի՛նչ լուրմունք կ'արտածորէր գուղձերէն
Տանարներու խունկերուն պէս սրբանուէր:

Եզները յաղթ, եզները լուռ անահման,
Մեկամաղձոտ նայուածքներով, միշտ հըլու,
Կը դարձնէին արօրն անվերջ, յոգնութեան
Առանց երբեք փոքրիկ նշան ցոյց տալու:

Ս Ի Բ Ե Ր Գ

ԵՍ ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՔԵՋ ԵՐԲՈՐ...

Ես կը սիրեմ քեզ երբոր, քու մարմինիդ ձեւերուն
Դաշնակութիւնն ունենայ արեւուն լոյսը պայծառ.
Երբոր աչերդ ինձ ժպտին, ողկոյզներու պէս հասուն,
Որ սարքինան կ'ընծայէ այգեկութիւն ոսկեվառ:

Ես կը սիրեմ քեզ երբոր, քու գիրգ հասակըդ ըլլայ
Սաղարթներով զարդարուն սօսի ծառին պէս երկա՛ր.
Երբոր վարսերդ ա՛լ-իջնեն ուսիդ սատափին վրայ,
Ինչպէս հասկերն Յուլիսի ցորենաններուն բոցավառ:

Ես կը սիրեմ քեզ երբոր, քու նուրբ նայուածքդ լուսնա՛յ
Արծաններուն պէս մարմար, ու անոնց պէս գեղեցիկ.
Երբոր շրթներդ աղուանոյշ, բուստերու պէս գեղահմայ,
Արիւնին մօտը նուռի, դառնան ուժգին ցոլացիկ:

Ես կը սիրեմ քեզ երբոր, դու գարունէն ինձ փութաս,
Որ լոյսին տակ ծոցն իր բաց կը ծիծաղի՝ հիացիկ.
Ու կը պաշտեմ քեզ անհուն, եթէ ըլլաս տրտմեղազ
Իմ վշտերուս ու ցաւիս քա՛ղցր ընկերը մենիկ:

Ու կը սիրեմ քեզ դարձեալ, սիրով մ'անկեղծ հնաւանդ,
Երբոր համակ այգային ծաղկումին պէս կաթնալոյս,
Սիրտդ՝ աղբի՛ւր մ'ըլլայ ջինջ, սէրդ՝ բիւրեղ աղամանդ,
Որոնց մէջ ես երբ նայիմ, տեսնեմ պատկե՛րը հոգւոյս:

ԴՈՒ ԶԻ ՏԵՍԱՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍՆ...

—)o(—

ՕՐ. Մ. ԻՆ

Դու չի տեսար արշալոյսն այս առաւօտ վարդագէս,
Երիտասարդ քու հոգիդ չի լրսեց երգն այգային.
Ճամբուն վրայ չի գացիր դիմաւորել եկւորին,
Ու քու երազը մնաց թռչնած ծաղիկն անըստուեր:

Կեա՞նքն էր արդեօք որ երբէ՛ք չի հասկցաւ քեզ միակ,
Դո՞ւն եղար որ չուզեցիր սիրտդ բանալ գարունին.
Սոխա՞կն արդեօք անիրաւ չի սիրեց քեզ տաբփագին,
Հոգի՞դ էր որ չի լրսեց սիրոյ մնձ ձայնն անապակ:

Մտածումիդ պինդ փարած դու վշտահար նստեր ես,
Մահուան մը չափ տրտմալի ինչո՞ւ կուլաս տխրա՛լ մ.
Թեւերուդ մէջ ես ինչո՞ւ ամայութիւն կը տեսնեմ,
Ու շրթներդ՝ որ ահա՛, անապատներ՝ են կարծե՛ս...

— Դու չի տեսար Արշալոյսն առաւօտեան վարդագէս,
Աստուածունհին Ափրողիտ քեզ չի սիրեց սրտագին,
Ու օտարի մը նըման կը հարցընես առանձին՝
— Սիրողներու աստղը վառ, ինչո՞ւ դժբախտ է այսպէ՛ս...

ՈՒ ԴՈՒՆ ՉԵԿԱՐ ԻՆՉ ԱՅՅԵԼԵԼ...

—)o(—

Ու դուն չեկար ինձ այցելել իմ այս սենեակըս տխրալի.
Քու բուրմունքիդ, քու ծիծաղիդ, քու խօսքերուդ հմայքն աղուոր,
Ձէ՛ բերեր դեռ, ուրախութիւնն՝ իմ այս սրտիս ձանձրոյթով լի.
Ու քայլերուդ հնչիւններուն ես կ'սպասեմ մէն մենաւոր:

Ահա՛ մեկդի ես կը թողում, իմ մատենաներս այնքան բարի.
Կը մոռանամ պահ մը անոնց աստուածային լեզուն հրգօր.
Ձեմ իսկ դիտեր սա լամբարիս լոյսն արծաթուած՝ որ կը վառի,
Ու ես ինձի՛ չեմ ճանաչեր, ու ես ինձի կը զգամ անգօր:

Պիտի դառնա՞ս արդեօք կրկին, ու այցելել տընակըս լուռ.
Ինչո՞ւ այդքան դու կ'ուշանաս. ե՞րբ պիտի գաս. յետոյ ի՞նչպէս.
Սպասումըս երկա՞ր արդեօք պիտի տեւէ. եւ մինչեւ ո՞ւր.
Շա՞տ պիտի դեռ տանջուիմ մի՞նակ, ու հեկեկամ որբի մը պէս:

Կը հաւատամ քու զօրութեան, ու կ'ունկնդրեմ անոր առաջ.
Կը ծնրադրեմ քու ներդաշնակ ծիւն մարմինիդ վայելչութեան.
Առանց քեզի, մինչեւ հիմակ, անապատներն էի քաշուած.
Անմահ ես դուն, եւ փրկարար. եկո՞ւր, Լօռա՛ ո՛վ անմահն:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ

Ո՛վ դուն ծաղիկը կապոյտ հայրենական երկինքիս,
Ո՛վ դուն նուազը աղւոր, որ յուզեցիր իմ հոգիս.
Եւ դո՛ւն, ո՛վ լոյս, որ եկար իմ երազիս մէջ լրոին,
Վառ արշալոյսը բանալ անմահական տարփանքին...

Օ Ր Մ Ը Մ Ի Ա Յ Ն...

—)o(—

Օր մը միայն վայելցի քու ջերմ ծիծաղն աստուածային,
Դաշնամուրին առաջ նստած, դուն կ'երգէիր երգ մը սիրուն.
Վարսերդ արծակ, դէմքդ լրոին, մարմինդ նուբ ու այգային,
Կը դիտէիր բանաստեղծի աչքերուն պէս հեռո՛ւն, հեռո՛ւն:

Հեռուն այդ քու, երազավառ իմ սիրտըս էր, քնքուշ աղջիկ,
Մեծ խայեամի սիրերգներէն, դուն աւելի անոյշ-տխո՛ւր.
Օր մը միայն, ես ապրեցայ, քու նորաբաց սէրն երջանիկ
Ու բաժանումն ինձի տարաւ օտար երկիր անհրապոյր:

Ո՞վ պիտի ինձ, նորէն անգամ, վերադարձնէր գիրկդ, հոգի՛ս.
Ա՛խ, ո՞ւր էք դուք, հնադարեան լոյս նայատներ գեղաժըպիտ.
Ափրողիա՛է՛, անգո՛ւթ, ինչո՞ւ սըլաքներով կը տանջես զիս,
Պուրակներու դու սիրահար, ոսկիամայր ո՛վ Անահիտ:

Դը՛թացէ՛ք ինձ, մի տանջէք զիս, բաւ են ցաւերս տառապագին.
Պիտ'ուզէի խոնարհիլ ձեզ, սիրտըս դնել ճիշտ ձեր ոտքին,
Պիտ'ուզէի ընծայ բերել զարդերս ամէն ձեր Տաճարին,
Միայն, միայն ինձ դարձնէիք՝ ինձմէ հեռու Սէլըս անգին:

ՔԵԶԻ ՆՈՐԷՆ ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ...

—)o(—

Քեզի նորէն այս իրիկուն վար կը դնեմ սեղանիս մօտ,
Ու պատմելով մեր յուշերուն քաղցրութիւնն այն հեքիաթական.
Յոյց կուտամ քեզ մեր հին սիրոյ երազական պատկերն աղօտ,
Ու դուն ինկած թեւերուս մէջ կուլաս նրման փոքրիկ մանկան:

Կը վերջիշենք վայրկեաններն այն զոյգ Երգերի ափերն ի վար,
Պէթիփենի նուազն աղուոր, որ հեռուէն մեզի կուգար.
Կը վերապրինք այն գարունին պուրակը լուռ ու ծաղկավառ,
Ու անցեալի բոցերէն մենք կը հրդեհուինք երկա՛ր երկա՛ր:

Ո՛վ ստեղծեց սիրոյ այս մեծ աստուածութիւնն անապական,
Ո՛վ երգեց քու աչերուն մէջ, յաւերժական այդ երգն անմար.
Քու մարմնիդ մէջ ո՞վ նստեց այդ փունջը կարմիր հազարբուրեան,
Ու ձեւերուդ, ու շնորհքիդ հմայքն ինչո՞ւ այդքան է վառ:

Ու վեր կ'առնես զլուխդ աղուոր, որ աչքն է ջինջ առուակներուն,
Ու կը ժպտի՛ս, ես կը մոռնամ աստուածներուն նայուածքն անմահ.
Կը մոռանա՛մ արեգակին զարնանագեղ լոյսը զեղուն,
Ու կը հարցնեմ թէ ի՞նչպէս դուն պիտի մեռնիս երբ Մահը գայ:

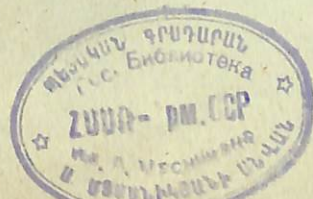
ԵՍ ՀԻՄԱՅ ՀԵՌՈՒ...

Ես հիմայ հեռու, քեզմէ բաժանուած, ափն այս լճակին
Իմ ցաւը կուլամ, կարօտըս անհուն՝ հրդեհ մը անմար.
Ես հիմայ մինակ, հեռու քու տեսքէն, զիւղակն այս օտար,
Քեզի կը կանչեմ, քու սէրըդ կ'երգեմ տխու՛ր ու լռիկ:

Առաւօտ մ'Աշնան, բախտը մեզ բաժնեց դառնօրէն յուզիչ.
Դու եկար մինչեւ սրարշաւ վազող կառքը ծանրաբեռ,
Ու վերջին անգամ ինկար իմ վզիս, արցունքներ կիզիչ
Այրեցին սիրտըս, որոնց վէրքերէն դեռ չէ ան բուժե՛ր...

Նպատակ չունիմ, նոր տենչանք չունիմ, բոլորն են մեռեր,
Պատկերդ երբ կուգայ խաւարիկ աչքերս, անբուն ու թափառ
Կ'իշխամ դաշտերը, հեռաւոր անձայն ձորերը երկար,
Ձայն կուտամ անոնց, ձայնըս չեն առներ, լո՛ւռ են, անտարբեր:

Ե՞րբ պիտի նորէն քու մօտըդ դառնամ ո՞վ երազ աղջիկ,
Կամ դու ալ նրման արդեօք իմ սրտիս կը տանջուի՞ս յոգնած.
Եւ ահա՛, կրկին, իմ միտքս կուգան աչքերըդ քաղցրիկ,
Եւ ահա՛, կրկին, ծանծրոյթն ու թախիժ իմ սիրտս են պատա՛ծ:

ՈՒ ԵՍ ՆՈՐԷՆ . .

—)o(—

Ու ես նորէն, ու ես նորէն քեզի՛ կուգամ, քնքո՛ւշ աղջիկ,
Բընութեան այս ծո՛վ բոյրերէն հոգիս խռով ու տօգունած.
Բան մը սրտիս ամենամութ անկիւնն ինկած, լո՛ւռ ու մենիկ,
Զիս կը տանջէ՛, զիս կը տանջէ՛, անհունօրէն խելագարած:

Ես կը սիրեմ մենութիւնն իմ, անոր մէջ է որ ես կ'երգեմ.
Ես կը սիրեմ լութիւնն այս, ի՞նչպէս ապրիլ առանց անոր.
Բայց երբ կ'իջնէ հոգւոյս վրայ տարօրինակ ծանծրոյթ մը խոր,
Այն ժամանակ երազանքով՝ քե՛զ կը յիշեմ, ու կ'արտասուեմ....:

Ես լսեր եմ երգը սիրուն սրինգներուն մեր հովուական,
Ես տեսեր եմ ծիծաղը ջինջ ծաղիկներու նուրբ ու բուրեան,
Ապրեր եմ ես տեսքը չքնաղ հովիտներու տարածական,
Ու երգեր եմ ձեւերն աղւո՛ր, սա կոյսերուն օտարական:

Բայց քու սէրը, ո՛վ իմ երագ, ո՛վ իմ փոքրիկ նայա՛դ աղջիկ,
Քու վառ սէրը, այդ բոլորէն ես գերիվեր եմ քանդակեր.
Դիցանոյշի նայուածքին պէս, դու, երազո՛ւն ու գեղեցիկ,
Իմ երգերուս՝ «Երգ-Երգոց»ն ես, յաւէ՛րժ, անմա՛հ ու սիրաջեր:

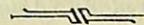

ԱՆԾԱՆՈԹ

—)o(—

Վարսերդ երենոս երկա՛ր կը ծըգես.
Հպարտ վեր կ'առնես գլուխըդ եղնիկ.
Քայլերդդ թեթեւ, ու դուն ժպտերես
Կ'անցնիս իմ մօտէս, ո՛վ սիրուն աղջիկ:

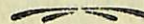
Նայածքդ բոլոր, արե՞ն է սա նուշ.
Աչերդ քաղցր, աստղե՞րն են անմար.
Շրթներդ, բացւած վարդե՞ր են քնքուշ,
Ի՞նչ ես, ո՛վ աղջիկ, ո՛վ դուն սիրավառ...:

* *

Նստեր եմ մինակ այս բաց դաշտին մէջ,
Իմ շուրջս են բացւեր ծաղիկներ քնքուշ.
Կ'առնեմ բոյրն անոնց, հողին հետ անուշ,
Բայց թախիծ մը խոր-կ'այրէ զիս անշէջ:

Ես կուգեմ դառնաս, տարփանքով գեղուն,
Կարօտդ խառնես կարօտիս անհուն,
Բընութեան շքեղ, խունկ բոյրերովս այս,
Վարսերդ օծես, ու ինձ միանաս:

ԵՍ ԵՄ ՈՐ ԱՀԱ...

—)o(—

Ես եմ, որ ահա, եկեր եմ մինակ քու մօտը նորէն.

Ես եմ, որ այս լուռ գիշերով անցեր արգելք ու խաւար,
Քեզի՛ եմ բերեր երազ ու կարօտ, եւ սէր համօրէն:

Ի՞նչպէս քեզ պատմեմ ձանձրոյթն իմ սրտիս, վշտերըս անմար.

Ի՞նչպէս քեզ երգեմ գաղտնիքը ցաւիս, իմ ցաւիս անջինջ.

Յաւը իմ սրտիս, նմանը չունի, կը մնայ միշտ վա՛ռ:

Յիշատակն ահա՛, մեր անցեալ սիրոյ պատկերովն իր ջինջ.

Ինչպէս լուտասի ծաղիկը բուրեան՝ ծաղիկն ես սրտիս,

Լոյսերուն լոյսը երբ մօտըդ ծագի, ոչի՛նչ է, ոչի՛նչ...:

Ո՛վ ամենագեղ, ո՛վ իշխանուհի, ո՛վ կեանքը կեանքիս,

Ես եմ, որ ահա՛, եկեր եմ մինակ քու մօտը նորէն,

Նստէ՛, ու թոյլ տո՛ւր, որ քու խօսքերէդ արբենա՛յ հոգիս...

Ես շա՛տ ուզեցի դուրս չը գալ երբէք մենութեանս խուցէն,

Ես շա՛տ ցանկացի չ'հոտոտել բնաւ ո՛չ վարդ, ո՛չ ծաղիկ.

Ես շա՛տ տենչացի իմ մէջս պահել բաղձանքներս ամէն:

Յտեր եմ պահ մը, եւ կինն ու ծաղիկ, ժպիտնին քաղցրիկ.

Միայն ես ինձմով, միայն ինձ համար ապրիլ եմ ուզեր,

Բայց կեանքը ինձի տարբեր է խօսեր, ու լրուեր սաստիկ...

Ինչ որ ալ ըլլայ, ես գիտեմ հիմայ, ո՛վ դուն Սիրաջեր,
Որ առանց քեզի չեմ կարող հասնիլ Կատարը, հեռո՛ւն,
Միակ ու հեշտին միջոցն ես աղւոր, տանելու զիս վե՛ր...

Ծաղիկներն ամէն երբոր գարուն գայ անձրեւը կ'երգեն.

Հողը մայր երկրին կը դառնայ անպէտք առանց անձրեւի.

Եւ վարդը կարմիր կը բացուի լեցուն՝ աւօտի ցօղէն:

Որպէսզի, քու ալ բոյրըդ տարածւի՛, վարդին պէս բացւիս,

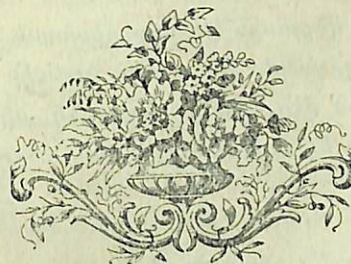
Որպէսզի, ես ալ կարենամ երգել երգերս իմ բարի,

Դու յաւէտ պիտի իմ մօտը ապրիս, ո՛վ իմ տարփուհիս:

Թո՛յլ տո՛ւր, ուրեմն, քու մօտըդ նստիմ, նայի՛մ աչերուդ.

Խօսքերուս անկեղծ դու վերջին անգամ, հաւատա՛ անհուն,

Ու բա՛ց պարտէզը տարփանքիդ անո՛ւշ, ու քա՛ղցր հոգուդ:

ԵՒ ԱՅԱ ԿՈՒԳԱՍ...

—)o(—

Եւ ահա կուգաս թեթեւ քայլերով իմ դուռը զարնել.
Դուռը կը բացւի հոգիիս մենիկ, յուշիկ ու յանկարծ.
Արքան եմ կարծես մեծն Տիգրանի մեծ գահին բազմած,
Թանկագին հիւսւած ծիրանին ուտիս, համակ ոսկեթել:

* *

Յուրա ու մշուշոտ, սառ Դեկտեմբերի օրերէն մէկն էր.
Ես այցի եկայ ափունքը Ռօնի, գիւղակն այն օտար.
Սրահն էր լեցուն, շէնշող բազմութիւն, երգ, խնդում ու պար,
Դու միայն խոհուն, աւանձին էիր, լուռ ու անտարբեր:

Ու երբ սկսան պարերն հայրենի պէս պէս ու սիրուն,
Քեզ չէի տեսներ, խռովքիս մէջ մութ, կոյր էի դարձած.
Նազելի տեսքիդ, փարթամ հասակիդ աղիղը լեցուն՝
Իմ սիրտս էր զարկած՝ նման նետահար զինւորին ինկած...

Ու երբոր հիմա, վերստին կուգաս սիպտակ թեւերով,
Իմ դուռը զարնել, յուզել իմ սրտիս ծովակն երազի,
Ես յաւէտ մոռցած վէրքերս իմ խորունկ, սիրոյ համբոյրով
Կ'ողջունեմ բարի եւ ասուածային քու այցըդ ինծի...

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ԿԸ ԲԱՆԱՄ...

Այս իրիկուն կը բանամ լայն իմ մենութեան դռները գոց.
Լո՛յսը կուգայ շքեղութեամբն իր համօրէն եւ ոսկեզօծ.
Կ'ուրախանա՛մ անոր այցէն, կը ծնրադրեմ առաջն անոր,
Ու վեր կ'ելլեմ, մոռանալով չարչարանքներս իմ բերաւոր:

Բայց երբ կ'երգեմ Լո՛յսը անհուն, պիտ հասկնաք դուք իմ Լօտան,
Երազներու եւ վարդերու, ու սէրերու աղջիկը այն,
Որով օր մը արտասուեցի.— ո՛վ արցունքներ ուրախութեան.
Եւ հիւսեցի երգեր հազար, երգեր անո՛յշ ու դիւթական:

Ահա՛, պայծառ ջինջ լուսնական աստղերու գիրկն ինկած մինակ.
Ահա՛ լըճակը պսպղուն, դաշտավայրին մէջ բոլորակ.
Սրինգն ահա՛ խիստ քաղցրածայն, որ կը յուզէ լեռ, սար, բլրակ,
Ու երգն աղւոր սա գետակին կարկաջահոս ու անապակ:

Ի՛նչ ք տեսներ քերթուածներու քերթուածը այս անմահական
Որ այս դիւթիչ լուռ գիշերով կուգայ այցի իմ մենութեան.
Կարծես մեղրի սափորներուն քաղցրութիւնը ունենար այն
Եւ կամ գարնան ծաղիկներու շնորհքները դէմքին վրան:

Ու վերստին ես կը փակեմ իմ մենութեան դռները լայն.
Կը մոռանա՛մ մեծ բնութեան ոսկի գանձերն յաւերժական,
Ու իմ կրծքիս ու թեւերուս մէջ պի՛նդ սեղմած քաղցրիկ Լօտան՝
Կ'ուզեմ հասնինք մեր մեծ սիրոյ երազագեղ ափն անսահման...

ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՄ ՕՐ ՄԸ ՆՈՐԷՆ

“ԱՂՈԹԷ՛ ԵՒ ԵՐԳԷ՛...”
Շ. Միսաքեան

Պիտի դառնա՛մ օր մը նորէն այդ պերճանքի Ոստանը շէն.
— Պարտէ՛զ մըն է Սէնը երկա՛ր, գիշերական լո՛յս ջահերով,—
Պիտի անցնի՛մ կրկին անոր դալարագեղ լա՛յն ափերէն,
Ու դուն հոն տեղ միտքըս պիտ՛գաս, չարչարելով հոգիս խոտ՛վ:

Բայց կը սիրեմ ես չարչարուի՛լ, առանց ցաւի կեանքը կ՛ատեմ.
Ես կը սիրեմ արցունքներու ծովը կապոյտ ու ծփծփուն.
Տառապանքի Աստուածն է սոսկ որ կը հանչնամ ու կը պաշտեմ,
Երնէ՛կ անոր, որ կը կարդայ մեծ Սոկրատի Մահը անհո՛ւն...

Մի՛ ըսեր ինձ, որ խեղճ մըն եմ, կը թափառիմ անտո՛ւն, լըբուն.
Երնէ՛կ ինձի, բիւր փա՛ռք ինձի,— բերթո՛ղն եմ ես երազական
Դուն չե՛ս գիտեր թէ որքա՛ն մենք Ուրախութիւն ունինք զեղուն,
Սրտերը մեր երջանկութեան ուկիւնտներ են անսահման:

Գիտեմ, վաղը երբոր անցնիմ այդ Արուեստի Ոստանէն շէն,
Միտքըս պիտ՛գաս շքեղութեամբըդ տարօրէն ու վըսեմ,
Ու հոն, մինակ, քեզ յիշելով՝ դառնակսկիծ պիտ՛ արտասուեմ
Հիւսելով քեզ մանեակներ պերճ երազանուրբ ու նկարէն:

Ու օր մը երբ վերջին անգամ վերադառնամ ծոցը մահուան
Դուն կրելով զանոնք մարմար ու սատաւիէ կրծքիդ վըրան,
Պիտի ըսես՝ «Ես երգեցա՛յ բերթողէ մը՝ ինչպէս Լօտան...»
Ու արցունքներդ քու ա՛լ յօրդուն, պիտի հոսի՛ն գետի նըման...

ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՉ

I

ԻՄ ՎԻՇՏԸ

Իմ վիշտը երբեք դուք չե՛ք հասկնար, շա՛տ է խորունկ ան,
Գաղտնիքն իմ ցաւիս, ծո՛վն է անյատակ, ուկիւն մը անհուն.
Չանձրոյթն իմ սրտիս, ո՛չ սկիզբ ունի, ո՛չ վերջ ու սահման,
Թախի՛ծը հոգւոյս կը տանջէ յաւէտ մարմինս իմ կըքո՛ւն:

Արշալոյսն աղւո՛ր, առաջւայ նման չ'երեւար ինձ վա՛ռ,
Լոյսն արեգակին կանանչ զարունի, ինձ խորթ է հիմայ.
Ծաղիկներն ամէն, ծաղիկներ գոյն գոյն, չե՛ն հոգեհրմայ,
Ամէն ինչ մօտըս, ու շուրջըս, հեռո՛ւն, օտա՛ր են, օտա՛ր:

Վաղո՛ւց է, կը զգամ բան մը սրտիս մէջ մարած յաւիտեան,
Իմ կրծքիս վրայ, պատեր է կարծես, սառույց մը անհալ.
Սէրերըս բոլոր կը թըւին ինձի մոխրացա՛ծ, ունա՛յն.
Ո՛վ դուն հոգիի մեծ Ուրախութիւն, մեռեր ես դո՛ւն ա՛լ....:

Ի ԶՈՒՐ Է ԱՅԴՊԷՍ

—)o(—

Ի զուր այդպէս, դուք կը ժպտիք, օտարական այս հէք տղուն,
Գարունի թարմ ծիծաղը ձեր, խայթող սըլաք մ'է իր կըրծքին.
Եղեմական բուրմունքը ձեր, բաժակ մ'է սոսկ թոյնով լեցուն,
Ու լոյսը՝ ձեր, պատանք մ'է իր մութ աչքերուն տառապագին:

Երբ ան կ'անցնի ձեր առջեւէն, հոգին է միշտ թափառական,
Ձեզ տեսներով չուրախանար, աւելի ճիշտ, կը ծիւրի ան.
Ինքն ալ ունէր ձեզի նըման՝ դալարաւէտ պուրակներ լայն,
Որոնց կարօտն է, որ ահա՛, կ'այրէ սիրտն իր երազական:

Գետա՛կ, առուա՛կ, սարեր, ու դո՛ւք, նկարագեղ ո՛վ բլրակներ,
Եւ դուն, չքնաղ Ռօնի ափին տարածական սիրուն գիւղակ,
Գուցէ ըլլաք դուք իր երկրէն աւելի ճոխ ու գերիվեր,
Բայց բան մը զինք միշտ կը տանջէ ձեր այս խաղաղ երկինքին տակ:

Յիշատակն է այն՝ սիրավառ, իր երդիքին հայրենական.
Կաթն է արդար, որ դեռ մանուկ, տուեր է իր մայրը բարի.
Մտածո՛ւմն է իր երկնքին, որուն կապուած է անբաժան,
Սէրն է այդ իր տանջուած ցեղին, ազատատենչ ու միշտ գերի՛....

ՀԱՅՐԵՆԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Ահա կուգաք դուք ինձի, ո՛վ հայրենի ծաղիկներ.
Կարծես երազ մ'ըլլայիք, եւ կամ կոյսեր սիրավառ.
Լքեր եմ ձեզ տըտմօրէն, ե՞րբ է, լաւ չեմ ես յիշեր,
Ու այդ օրէն աշխարհն ինձ դարձեր է բանտ մը խաւար:

Ի՛նչ պէտք բնութեան ու մարդոց հազա՛ր, հազա՛ր այս գանձեր,
Երբ ես կրկին չեմ դառնար դրախտանման գիւղը ձեր.
Օտարը միշտ օտար է, ըլլայ նոյն իսկ տարփաջեր,
Միայն մայր հողն է անոյշ, որ պիտի տայ ինձի սէր:

Ու ձեզ հիմա յիշելով, կ'իյնան աչքէս արցունքներ
Ո՛վ զարունի խնկաբոյր հայրենական ծաղիկներ.
Մեխակ, ծոթրին ու շուշան, դու՛ք մայիսեան թարմ վարդեր,
Երջանկութիւնն իսկական միակ ձեզմով եմ ապրեր:

Օր մը նորէն ժպտաղէմ, երնէ՛կ, կրկին դառնայի
Իմ հեռաւոր պարտէզիս տեսներու տեսքը սիրուն,
Օր մը նորէն, բախտըս իմ, ըլլար անկեղծ ու բարի,
Ու վերջ մը տար իմ կեանքիս հայրենավառ ցաւերուն:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՎԱՐԴԵՐ

Ձեզ է որ ահա՛, վերստին կուգամ, որպէս ուխտաւոր,
Իմ սիրալա ղնել ձեր թարմ ոտքերուն՝ դալար անսահման.

Ձե՛զ է որ ահա՛, նորէն ու նորէն տանջւած, մենաւոր,
Իմ կեանքը վերջին կ'ուզեմ ձեզ բերել, ձեր մօտը միայն:

Իմ սիրտս էր անզուսպ, լայն էր ու անծիր, ովկեան մը անհուն,
Իմ սիրտս էր բացուած արշալոյսն աղւոր, համակ ոսկեվառ.
Իմ սիրտս էր պարտէզ, բուրաստան ծաղկուն, վարդաստան սիրուն,
Իմ սիրտս էր թռչուն՝ որ հիմայ զարնուած կուլայ ոգեվար...

Այս որբա՛ն ծանծրոյթ, որբա՛ն յոգնութիւն, տանջանք չարաչար,
Այս որբա՛ն թախիծ, որբան տրամուլթիւն, անվերջ ու անծայր.
Տարածուած կրծքիս, ամբողջ էութեանս հրդեհ մը անմար,
Յաւէտ կը տանջէ իմ կեանքըս գարուն, իմ կեանքըս պայծառ:

Ու դուք տեղ տուէ՛ք, ինձ համբայ բացէ՛ք, ահա՛ ձեզ կուգամ,
Ո՛վ իմ հայրենի վարդի ծաղիկներ, բուրբան, քաղցրահամ.
Ես ձեզի՛ կարօտ, կ'ուզեմ ձեզ տեսնեմ, տեսնեմ մէկ անգամ,
Ու այնպէս մեռնիմ, այս չար աշխարհէն անդարձ հեռանա՛մ...

ՀԵՌԱԻՈ՛Ր ՀԱՅՐԵՆԻՔ

*« Quand reverrai-je, hélas!
De mon pauvre village
Fumer la cheminée » ...*

Օտա՛ր, օտա՛ր, օտա՛ր են, ինձի համար այս վայրեր,
Պուրակը սա դալարուն, ուր թռչնիկները կ'երգեն,
Ու անոր գիրկն սպիտակ արնակա այս մենասէր,
Ձե՛ն հրճեցներ իմ հոգիս, որ կ'արտասուէ տարօրէն:

Որբա՛ն կ'ուզէք ժպտեցէ՛ք, ո՛վ աղջիկներ քաղցրասուն,
Որբա՛ն կ'ուզես, դու՛ երկի՛նք, եւ դուն արե՛ւ տարփաւոր,
Եղէ՛ք պայծառ ու ցընծուն, եղէ՛ք անջինջ ու ժպտուն,
Նորէ՛ն, նորէ՛ն ես կ'ուզեմ տեսնել իմ գիւղս հեռաւո՛ր:

Չունիմ ես ոչ մի նախանձ ձեր լոյսերուն ու փառքին,
Ձե՛մ մոռանար բարիքը՝ որ դուք երբեմն ինձ կ'ընէք.
Դիտեր եմ միշտ ձեր մարմնին ձեւն ու կեցուածքը ուժգին,
Լոյսը ձեր այդ ստեղծող՝ կ'երգէ քնարս իմ այս հէ՛ք:

Բայց ո՛ւր տանիմ ծանծրոյթն այս՝ որ զիս կ'ընէ խենդ գինով,
Ո՛ւր խեղդել իմ հայրենի յիշատակներըս անհուն.
Ինչպէ՛ս մոռնամ աղբիւրն այն՝ ուրկէ փոքրիկ սափորով,
Ձո՛ւր կը կըրէր քոյրըս իմ՝ ամէն առտու ու իրկուն...

Անսէ՛ր, անսէ՛ր, անսէ՛ր են, ինձի համար այս վայրեր,
Որբա՛ն կ'ուզես, դուն՝ Փարիզ, եւ դուն՝ Արտե՛ստ գեղածոր,
Օտար այս խորթ ափերուն, եղէք ինձ մայր սիրալիր,
Նորէ՛ն, նորէ՛ն հիւանդն եմ, հայրենիքի՛ս հեռաւոր...

ԻՆՏԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻԵԻՆՈՅՆԵ Է

—)o(—

Ինծի համար միեւնոյնն է երկիրը այս լոյս կամ խաւար.
Բայց ես ինծի չեմ ճանաչեր, ոչինչ մըն եմ ես ինձ համար.
Հոգի՛ս է սոսկ որ կը տենչայ հասնիլ զագաթն Արարատին,
Հոգի՛ս է որ կ'ուզէ ընդմիշտ ապրիլ Տունը մեր պարզ ու հին:

Ես չեմ տեսած մեր Մասիսին դէմքը սիւստակ ու լուսավառ,
Ես չեմ ապրած մեր մայր Երկրին բուրաստանները ծաղկավառ,
Բայց իմ հոգի՛ս, իմ որբ հոգի՛ս, անոնց կարօտն ունի անշէջ,
Ու բնութեան չափ անսահման՝ բաղձանք մը կայ իմ սրտիս մէջ:

Ո՛վ «նոր մարդեր», ո՛վ ընկերներ, որ կը խնդա՛ք դուք իմ վըրան,
Ես ձեզ կ'ատեմ յաւէրժօրէն, երբ կը ծաղրէք հոգիս համայն.
Օր մը ես ձեր մօտէն անցայ, սրտերը ձեր տեսայ ունայն,
Իմ երգերըս,— դուք կ'ըսէիք, պիտի չապրի՛ն լոյսին նըման:

Բայց դուք ի՞նչպէս կ'ապրիք այդպէս, երբ չէք ճանչնար լոյսն իրական
Լոյսը սիրտս է, իմ հոգի՛ս է որ կը ցանկայ Վաղուան Օրուան,
Օրը Վաղուան՝ Հայրենիքն է մեր ցաւատանջ ու աննման,
Անոր համար ահա՛ յաւէտ կը տառապիմ, կ'ապրիմ միայն:

Ինծի համար միեւնոյնն է երկիրը այս լոյս կամ խաւար,
Բայց ես ինծի չեմ ճանաչեր, ոչինչ մըն եմ ես ինձ համար,
Հոգի՛ս է սոսկ որ կը ցանկայ հասնիլ զագաթն Արարատին
Հոգի՛ս է որ ընդմիշտ կ'ուզէ դառնալ Տունը մեր պարզ ու հին:

Խ. Հայաստանին

Ո՛վ ըսաւ որ դուք էք եղած փրկիչն համակ մահամերձին.
Ո՛վ ըսաւ թէ միտքն էր ձերին որ վերջ դրաւ Ատելութեան,
Դուք կը ստէ՛ք, թո՛յն կը սըրսկէք ճշմարտութեանը բընական.
Օտա՛րն էր միայն, որ ձեզ խաբեց, խաբեցիք մեզ՝ դուք ձեր կարգին:

Այդպէ՛ս եթէ դուք կ'ըմբռնէք մեծ պատմութիւնն ընդհանրական,
Այդպէ՛ս եթէ դուք կը մտնէք խո՛ր անդունդներն հոգիներուն.
Հայրենիքին, այդպէ՛ս եթէ դուք կը կըշտէք վիշտը անհուն,
Ինձ լըսեցէ՛ք, իմ եղբայրնե՛ր, կը պաղատիմ ձեզ անսահման:

Այո՛, գիտեմ, մանուկ էինք անբանական եւ խեղդ ու չար.
Իմաստութեան կենսապարգեւ աստուածը դեռ չէինք ճանչնար.
Առանց միջատ մը մեռցնելու մենք զոհուեցանք անթիւ հազար,
Ու մեր հոգին մեր մարմնին հետ փըշըրուեցաւ անգթաբար:

Բայց ծո՛վ արցունք թափելէ վերջ կրկին անգամ դառնանք ծառայ...
Բայց արցունքի լոգանքէն վերջ նորէն անգամ լողանա՞նք դեռ.
Կաղոնները, Ազատութեան համա՛ր մեռան սրբանրէր.
Կոռելէ վերջ մենք չենք դըններ գլուխը մեր խաչին վըրայ:

Որքա՛ն ատեն մենք կ'ունենանք մեր մէջ կիրքեր անմարդկային,
Որքա՛ն ատեն եղբայրը մեր ուզէ զոհել մեզ իր փառքին.
Որքան ատեն թշնամին նենգ տէր կը դառնայ Հայ Աշխարհին,
Մենք չենք հաշտուիր, ու կը պահենք Աքիլլէսի քէնը անգին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՔԵՐԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ես չեմ տեսներ լոյսն այն նոր, զոր դուք կ'երգէք ոստոստուն,
Բնադրն իմ մէջ կը խօսի՝ թէ դուք դեռ չէ՛ք սրտաբաց.
Ձեր ձեւերուն նայելով՝ կ'ուզեմ փախչիլ ես հեռուն,
Նայուածքը ձեր, դեռ ինծի, սիրոյ խօսք մը չէ՛ ըսած:

Կ'ուզեմ մոռնալ առ յաւէտ, իմ այս երազը սրտիս,
Բարձունքներու տիրանալ, եթէ ուզէք, չեմ ցանկար.
Ձեր մեծութեան կը զոհեմ բոլոր բարիքն իմ ես իս,
Միայն գիտնամ՝ անկե՛ղծ են, երգերը ձեր անհամար:

Սակայն կասկածն իմ մէջ է, մենք խաբուած ենք բի՛ւր անգամ,
Աւա՛ղ, կըզգամ, որ կեղծ են, բոլոր երգերը ձերին.
Յանուն լոյսին, ճշմարտին դուք կը ճառէք միմիայն,
Առանց երբէք զարնելու ձեր մուրճն հսկայ մա՛յր Սալին:

Բա՛ւ է, որքան խաբեցիք դուք ձեր խիղճը ու մեզի,
Բա՛ւ է, որքան մենք տարինք օտարութեան լուծը սիւ.
Մեր բոլորին համբոյրէն թո՛ղ Արշալոյսը ծընի,
Ու հայրենի երկրին մէջ մեր ապագան առնէ թեւ....:

Տ Խ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ինչո՞ւ այս ժամուն, այս քաղցրը ժամուն
Ո՛վ սիրտ իմ հպարտ, դուն լո՛ւռ կը խոկաս.
Ինչո՞ւ մեկամաղձ, ու մի՛շտ տրտմեցրազ,
Յաւը կը տեսնես, քու մէջ, ու հեռուն:

ՍՐԲՈՒՀԻ

« J'ai été étonné le Dimanche au sortir
de la messe, de voir la beauté des jeunes
Arméniennes qui s'en retournaient à
demi-voilées chez elles. »

Dubois de Monpéroux

Սրբուհի՛ իմ քո՛յր, գեղավա՛րս աղջիկ,
Ծաղկուն հասակով դու՛ հպարտ սօսի,
Նորէն այս գիշեր, լո՛ւռ ու անդորրիկ,
Ես քեզ կը յիշեմ, կ'արտասուեմ քեզի՛:

Սրբուհի՛, իմ քո՛յր, դու զարնա՛ն հիրիկ,
Վարսերըդ նորէն, նման են սաթին,
Աչերդ արդեօք, կը ժպտի՞ն յուշիկ,
Այտերդ բալագեղ, ծիծղուն կը վառի՞ն:

Գիւղակ դառնայիր երբ այգին ի վար,
Սրբուհի՛, իմ քո՛յր, կալերուն մօտիկ
Քեզ կ'սպասէի, ու հոն, սիրավատ
Կուտայիր ինծի համբոյրնե՛ր քաղցրիկ:

Սրբուհի՛, իմ կեանք, կուգամ ես քեզի՛,
Կը մոռնամ, օտար աստղե՛րն հեռաւոր,
Բայց ըսէ՛, հոգիս, ո՛վ չքնաղ՝ սօսի,
Նորէն դու կ'ապրի՞ս առջի պէս աղւո՛ր...

ՈՒ ՎԵՐՍՏԻՆ

Ա. Ահարոնեանին

Ու վերստին դուն կը դառնաս մարդերուն մէջ բարի ու չար,
Կը միացնես երգերդ քու անոնց երգին կարօտաւառ,
Զոհ կը տանիս դու քու հոգին անոնց խոնարհ հոգիներուն,
Ու կը կոտիս անոնց համար անյաղթելի կամքով անհուն:

Դուն կը ճանչնաս մեր լեռներուն կեցուածքը յաղթ ու տիրական.
Շնչեր ես խոր հովիտներու շունչը բուրեան, անապական,
Շուշաններու ժպիտը թարմ կը շողշողայ դէմքիդ վրան,
Ու դու գիտես խօսիլ լեզուն աստուածներուն անմահական:

Դուն կը չափես միակ գիծ մը, միակ ճամբայ, տարածութիւն.
Քու երկրին ու երկրնքին ազատութիւնն է քեզ անգին.
Կեանքին առաջ որպէս հերոս, խիզախ ու վեհ, յաւերժական,
Բարձր ես կանգնած՝ ու կը ցանկաս հասնիլ մինչեւ դուռը մահուան:

Քեզի համար կեանքն ու մահը չունին ո՛չ մի տարբերութիւն,
Մեծ Սոկրատի հոգիին պէս խորունկ է քու ժպտուն հոգին,
Արեգակին չափ կը սիրես տժգոյն լուսինն երազական,
Ու քու յոյսդ, ու քու վիշտդ ձուլուած են միշտ եւ անբաժան:

Ու բոլորէն այս աւելի դուն կը պաշտես Տունն այն աւեր՝
Որուն համար մարդկութիւնն այս կաթիլ մ'արցունք չի տուաւ դեռ,
Ու կ'երագես որ օր մը դուն Հոմերոսի քնարն առած՝
Պիտի երգես հնարքն այն մեծ՝ Ողիսեւսին աստուածացած...:

ԵՍ Կ'ՈՒՁԵՄ ԵՐԳԵԼ

Լուռ է իմ սիրտը, տխուր է յաւէրժ, տխուր անդադար,
Զի լսեր հոգւոյս սարսափի ճիչերն հասնող, ոգեվար,
Ամառուայ կիզիչ արեւուն նման կ'այրի մշտաւառ,
Մեր հին հայրենի գուսան երգիչի իր երգն է անմար:

Ու ես վեր կ'ելլեմ, կը գոցեմ դունն իմ աւելի ուժգին.
Կուգամ վերստին գիրկը մենութեանս, դէմքով սարսռագին.
Նստած իմ սրտիս ճիշտ դէմն ու դիմաց, որ կուլայ կրկին,
Ու իր արցունքն է, իմ ա՛լ արցունքներս, կ'ուզեմ որ յորդի՛ն...

Օ՛, իմ արցունքներս. ձեզմէ կերտուած երգերս են միայն,
Որ պիտի խեղդեն վատութիւնն այս չար դարուս Մարդկութեան.
Դուք էք որ յաւէտ պիտի բորբոքէ՛ք Ոգին հայկական,
Որ դեռ անտարբեր՝ իր մեծ վէրքէն վերջ, դիակ մ'է համայն:

Ո՞վ պիտի երգէ, եթէ դուք չըլլաք, ո՞վ իմ արցունքներ,
Յիշատակն անմահ, մեր մեծ մահերուն շիրիմին վրան.
Ո՞վ պիտի պատմէ Ողբերգն այն հսկայ, որ չէ՛ դեռ երգուեր,
Եթէ դուք չ'ապրիք, ո՞վ պիտ'ըսպաննէ մեր նենգ ոսոխն այն:

Դուք միշտ կաթեցէ՛ք, կաթեցէ՛ք հոսուն, անո՛յշ արցունքներ.
Ու ձեր անձրեւէն թրջուի՛ թող ծարաւ հոգիս անապատ.
Ես կ'ուզեմ երգել, գերեզման չիջած երգ մը գերիվեր,
Որմէ ներշնչուած՝ իմ ցեղս ապրի՛ յաւիտեան ազատ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Նուէր՝ Հայ Որբերուն

Ես ալ ձեզի պէս որբ մըն եմ անտուն, իմ որբ ընկերներ,
Իմ սիրտս ալ նման ձեր այրող սրտին, ցաւով կը տանջուի՝

Բարի ու ժպտուն սա մայր բընութեան գանձերը ոսկի
Կը թըլին ինծի գերութեան տանող ժանգո՛տ շղթաներ:

Լոյսն երբոր ծագի, իմ շուրջս է կարծես խաւարով պատեր.
Ինձ համար յաւատ մեռեր են անշուք, Գոյն, Ձեւ, ու Շարժում,
Մթութեան պէս խիտ հոգիս է անշունչ, անգոր ու տրտում
Մարդերն այս երկրին կ'երեւան ինծի որպէս թէ դեւեր...

Չունիմ ես այս տեղ ոչ մէկ բարեկամ, ոչ հայր, եւ ոչ մայր.
Սրտակից ընկեր՝ օրբերով փնտռեմ, դարձեալ չեմ գտներ.
Երգով մ'երբ ուզեմ սփոփել խոցուած սիրտս կարեւր
Չիկայ ունկընդիր. ու վիշտս այսպէս կը մնայ միշտ վա՛ռ:

Մեզ ո՞ւր պիտ' տանի համբան այս օտար, համբան այս մոլոր.
Ո՛վ իմ ընկերներ, իմ ո՛րբ ընկերներ—դուք այնքա՛ն անուշ.
Տեսէ՛ք, շուրջն անոր տատաակներ լեցուն, հազար եւ մէկ փուշ,
Տեսէ՛ք, շուրջն անոր, կարիճ, վիշապներ խայթող, թունաւոր:

Մենք չէ՛ որ սակայն պիտ' ուզենք սոսկալ օձէ, կարիճէ.
Մենք կ'ուզենք հասնիլ բարձունքն այն Լեռան սպիտակ ձիւնէ.
Ճամբան մերը չէր... Օ՛ն, իմ ընկերներ, այս մեր ճամբան է,
Բոլորս մէկտեղ՝ ու թող միազու մեր երգը հընչէ՛...

Բաւ է որքան դեռ, մնանք մենք այսպէս օտար երկիրներ.
Հեռու մեր երկրէն՝ որբերն ենք յաւերժ այս չար աշխարհին.
Մենք վերջին անգամ բռունցք վեր կ'առնենք մեր վատ ոսոխին,
Ու մուր քսելով ազգերու խղճին, կ'ըսենք՝ ո՛վ վատն'ր...

Կ'ըսենք ու կ'երթանք մեր հին օրերու տունն հայրենական.

Գիտենք, դեռ լեցուն չէ՛ ծագած ազատ արեւը հայուն.

Բայց մենք կը հանչանք Ուժը մեր Ցեղին անյաղթ ու անհուն.

Հո՛ն, հո՛ն, հո՛ն է, որ մենք կ'ուզենք ապրիլ նոր Օրը Վաղուան...

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

Ու վերստին կ'առանձնանամ իմ մենութեան պալատն այս լուռ,
Գիշերին պէս ես կը սիրեմ լռութիւնը համայնական,
Սիրտս երբոր կը չարչարուի, անհունօրէն կ'ըլլայ տխուր,
Կ'առնեմ քնարս, ու երգելով՝ կ'ուզեմ մեռցնել վշտերս համայն:

Այդպէս կ'ընէր Մեծն Աբիլլէս քաշուած ոսկի վրանին տակ,
Տարփունիին սէրը երբոր իր միտքը գար, բերել կուտար
Պատէն կախուած քնարն աղւոր, ու երգելով խիտ ներդաշնակ
Կը մոռցընէր արցունքին հետ յիշատակներն իր տարփաջեր...

Հիմայ է որ կը հասկնամ ձեր մեծութեան գաղտնիքը խոր,
Ո՛վ հին մարդեր, ո՛վ մեծ մարդեր մեծ դարերու ու պատմութեան,
Դուք գիտէիք առանձնանալ, սեղմել ձեր մէջ ցաւը հրգոր
Ու ստոյիկ ժպիտով մը բարձրէն դիտել կեանքը ունայն:

Ես այս գիշեր ձեզ յիշելով կը մոռանամ վշտերս անհուն,
Յիշատակէն ձեր վերացած՝ կը մոռանամ բախտս թշուառ.
Ձեր լռութեան մէջ կը տեսնեմ կեանքը համակ լոյսով օծուն,
Ու երգելով կ'ուզեմ մեռցնել դառնութիւններս հազա՛ր, հազա՛ր:

ԻՐԻԿՈՒՆԸ

Իրիկունն ոսկի, իրիկունն աղւոր
Նէմփա մ'է կարծես բլրակին վրայ.
Իրիկունն հիբիկ, քայլերով անդորր,
Կոյսն է, որ դաշտէն՝ գիւղակ կը փութա՛յ...

ԻՄ ԳԻՒՂՍ

Սպիտակ էր ու քարաշէն,
Պարտէզներով խիտ զարդարուած.
Եկեղեցին՝ ճիշտ դիմացն էր
Մեծ բերդն ալ, հոն, մօտը կանգնած:

Ճակատն անոր բլրակ մը կար
Վայրի տուններ բուսած վրան.
Այդ բլուրէն կ'անցնէր հօտը,
Ու եայլային խնկոտ ճամբան...

Ետեւի կողմն էր Սուրբ Թորոս,
Կաթողիկէ շինուած ոճով.
Գերեզմանն ա'լ իմ հայրերուս
Հոն էր, ոսկի՛ մեղուներով...

Ու աղբիւրը կար անապակ,
Ծորակներովն իր կարկաչուն.
Մատ մը քայլ վար, ուռիին տակ,
Աշուղն էր ան, հէքեա՛թներուն...

Գարնան՝ ջուրը առատ կ'ըլլար,
Ու ծորակ մը, մէջէն կ'անցնէր.
Կը խաղայի՛նք, ափերն անոր,
Ու մեր կեանքը դրախտ մըն էր...

Ո՛չ հարուստ էր, ո՛չ ա'լ աղքատ,
Աստուածն էինք բայց մենք անհուն
Անոր շուքին ու լոյսերուն,
Անոր զուարթ զարուններուն...

Կանաչ, կարմիր հարսերու պէս,
Ծաղկած աղւոր դաշտեր ունէր.
Արքաներու կեցուածքին պէս
Կապոյտ, կարմիր սարեր ունէր...

Կեանքը այնտեղ փեթակ մըն էր
Մեղուներու հայրենական,
Աշխատանքը լո՛յս կ'անծրեւէր,
Ու սէրն էր հոն անմահական...

Ու ան մերն էր, ա՛խ, մերի՛նը...
Զէինք ճանչնար ցաւ ու կարիք,
Զէինք ճանչնար պանդուխտ օրեր,
Ու կ'ապրէինք խիստ երջանիկ...

Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծն իմ պապերուս,
Պիտի դառնան՞ք նորէն անշէջ.
Պիտի երգե՞նք նորէն ազատ՝
Մեր երգերը իր ծոցին մէջ...

* *

Կ'ուրախանա՛յ կարծես հոգիս.
(Յոյսը սիրան է Աստուածներուն)
Կ'ուրախանա՛յ սիրտս կարօտ,
Վերադարձի՛ս համար սիրուն...

• •

Հայրենական աղբիւրին մօտ պարտէզիս
երթա՛մ մինակ, ուխտաւորի՛ կարօտով,
երգեմ սրտէս բաղձոտ տաղեր ու հոգիս
Դառնայ նորէն սէր ու ծիծաղ, ու զինով:

Արեգակի պէս գեղեցիկ ու սիրուն
Երբոր կոյսերն իմ գիւղակիս, շարէշար
Անցնին մօտէս սափորներով հի՛ր թրծուն,
Ես անոնց տամ հազար գովքեր սիրավատ:

Յետոյ, մշակ, ու հօտաղներ ու բանւոր
Դարաստանէն երբ շուտափոյթ հեռանա՛ն
Փշատիի շուքերուն տակ, մենաւոր

Ես սպասե՛մ մա՛յր ցորեկին աննման,
Սրտիւ լոին, երազական խորհուրդէն՝
Չարանքնի ծղրիթներն իսկ կը լրոնն՝...

571 6

ՎՐԻՊԱԿ

Էջ	Տող	Սեւ	Ուղիղ
3	20	Մասիսին	Արագածին
8	8	Ու	Որ
15	3	Նուբ	Նուբ
34	18	մարդկութիւն	մարդկութիւն
40	13	Սրտիւ	Որու

2013

ԳԻՆ 5 ՖԻԱՆՔ

4.08.99
Լուսին